

POSTANOWIENIE

Dnia 17 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania T. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
z udziałem zainteresowanej: Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w K.
o objęcie ubezpieczeniem społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 grudnia 2014 r.,
wniosku ubezpieczonego o wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego w (...) z
rozpoznania sprawy sygn. akt III AUa (...),

1. wyłącza sędziów Sądu Apelacyjnego w (...): R. D. i J. P.;

**2. oddala wniosek o wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego
w (...): M. M. B. , M. M., W. M., K. M., P. M., L. M., M. N., W. N., T.
P., G. P. C. , E. P., P. P. , M. P., A. S., G. S., B. S., R. S., B. S. B. ,
W. S., T. S. , J. Ś., L. Ś. P., E. M. T. , G. W., I. W., M. W., P. W., M.
Z., M. Ż., M. Ż., J. A., B. B., A. B., A. B., U. B., B. B., M. B., W. B., M.
C., J. G., I. G., O. G. O. , A. G., Z. G., I. H., L. J., E. J., G. J., E. K., Z.
K. S., J. K., R. K., A. K., Z. K., W. K., W. K., H. K., J. K., B. K.;**

**3. umarza postępowanie w części dotyczącej wniosku o
wyłączenie sędziego Sądu Apelacyjnego w (...) M. D..**

UZASADNIENIE

Decyzją z 11 stycznia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. stwierdził, że T. M., jako osoba pobierająca stypendium w okresie odbywania aplikacji w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury w K., nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od 29 listopada 2010 r. do 29 listopada 2011 r.

Sąd Okręgowy w B. – Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 14 sierpnia 2013 r., VI U (...), oddalił odwołanie T. M. od powyższej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w B. do Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł T. M..

W dniu 24 czerwca 2014 r. (data wpływu pisma do Sądu Apelacyjnego) T. M. złożył wniosek o wyłączenie od udziału w sprawie III AUa (...) następujących sędziów Sądu Apelacyjnego w (...): R. D., M. M. B., M. M., W. M., K. M., P. M., L. M., M. N., W. N., T. P., J. P., G. P. C., E. P., P. P., M. P., A. S., G. S., B. S., R. S., B. S. B., W. S., T. S., J. Ś., L. Ś. P., E. M. T., G. W., I. W., M. W., P. W., M. Z., M. Ż., M. Ż., J. A., B. B., A. B., A. B., U. B., B. B., M. B., W. B., M. C., M. D., J. G., I. G., O. G. O., A. G., Z. G., I. H., L. J., E. J., G. J., E. K., Z. K. S., J. K., R. K., A. K., Z. K., W. K., W. K., H. K., J. K., B. K..

Wnioskodawca podniósł, że 28 maja 2014 r. Krajowa Rada Sądownictwa przyjęła stanowisko dotyczące obowiązków etycznych sędziów, jakie rysują się w związku z sytuacją procesową, w której jedną ze stron jest sędzia tego sądu, przed którym sprawa się toczy. Stanowisko to znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie i stało się przyczyną oraz źródłem wniosku o wyłączenie wskazanych sędziów Sądu Apelacyjnego, z uwagi na to, że żaden z nich nie wyłączył się samodzielnie od udziału w sprawie.

W uzasadnieniu wniosku o wyłączenie Sędziów Sądu Apelacyjnego w (...) T.M. stwierdził, że stroną postępowania w niniejszej sprawie jest Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury Ośrodek Szkolenia Wstępnego, którym kieruje – jako zastępca Dyrektora Szkoły do spraw aplikacji – sędzia Sądu Apelacyjnego w (...) R.D.. Sprawa dotyczy stwierdzenia obowiązku ubezpieczeniowego aplikantów, tj. osób odbywających szkolenie zawodowe w Ośrodku Szkolenia Wstępnego na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 2a w związku z art. 6 ust. 1 pkt 9a ustawy z dnia 13

października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Zgodnie z art. 300 § 1 k.p.c. Sędzia R. D. mógłby zostać przesłuchany w sprawie w charakterze strony jako zastępcą Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury i kierownik Ośrodka Szkolenia Wstępnego.

Sędzia Sądu Apelacyjnego R. D., jako kierownik Ośrodka Szkolenia Wstępnego i zastępcą Dyrektora Szkoły, zawiera z sędziami umowy o przeniesienie majątkowych praw autorskich do wykładów realizowanych w ramach szkolenia aplikantów. Sędziowie ci otrzymują bardzo wysokie wynagrodzenia. Umowy takie zawierane są m.in. z sędziami Sądu Apelacyjnego w (...). Zdaniem wnioskodawcy na uwagę zasługują w szczególności umowy zawierane z sędzią J.P., orzekającą w Wydziale III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Apelacyjnego w (...). Sędzia J. P. jest też egzaminatorem powoływanym co roku w skład komisji do przeprowadzenia egzaminu sędziowskiego w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury.

W sprawach, w których zaangażowany jest dalece mniejszy interes sędziów Sądu Apelacyjnego w (...), nawet nie samych sędziów Sądu Apelacyjnego, a ich krewnych, sędziowie sądów podległych nie czują się niezawisli, czemu dają swój wyraz.

Wnioskodawca obawia się, że gdyby sprawa rozpoznawana była w drugiej instancji przez Sąd Apelacyjny w (...), napotkałby takie samo niezrozumienie co do tego jak należy rozumieć art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, zanim przepis zostanie zastosowany, jak to miało miejsce w Sądzie Okręgowym w B.. W ocenie wnioskodawcy Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Sąd pierwszej instancji uniknęły wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

Na wypadek uwzględnienia wniosku w całości wnioskodawca wniósł o przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...) lub Sądowi Apelacyjnemu (...), gdyż przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) czy (...) byłoby bezcelowe z punktu widzenia powinności, jakimi wnioskodawca kieruje się przy składaniu wniosku, z tych samych przyczyn, co uzasadnienie wniosku dotyczące Sędziów Sądu Apelacyjnego w (...).

W dniu 25 czerwca 2014 r. wyjaśnienia w trybie art. 52 § 2 k.p.c., o treści, że nie zachodzą żadne okoliczności tego rodzaju, które mogłyby wywołać

uzasadnioną wątpliwości co do ich bezstronności, złożyli sędziowie Sądu Apelacyjnego w (...) III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych: J. A., W. B., I. G., A. G., Z. G., A. K., M. M. B., K. M., W. N., J. P., L. J., G. P. C., E. P., M. P., T. S. i M. Ż.. Wyjaśnienie złożyła również sędzia Sądu Okręgowego delegowana do Sądu Apelacyjnego w (...) E. K. G., która nie została objęta wnioskiem o wyłączenie sędziego.

W dniu 7 sierpnia 2014 r. oświadczenia w trybie art. 52 § 2 k.p.c., o treści, że między nimi a stronami postępowania nie zachodzą okoliczności tego rodzaju, że mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności w rozumieniu art. 49 k.p.c., jak również okoliczności określone w art. 48 k.p.c., złożyli sędziowie Sądu Apelacyjnego w (...) V Wydziału Cywilnego: I. W., J. G., T. P., Z. K., B. K., G. S., L. M., U. B., J. K. i O. G. O.. Oświadczenie podpisała również sędzia Sądu Okręgowego delegowana do Sądu Apelacyjnego w (...) T. K., która nie została objęta wnioskiem o wyłączenie sędziego.

Oświadczenia o treści: „T. M. nie jest mi znany osobiście oraz nie zachodzą między nami żadne stosunki osobiste w rozumieniu art. 48 k.p.c. bądź art. 49 k.p.c.” złożyli sędziowie Sądu Apelacyjnego w (...) II Wydziału Karnego: B. S., M. Ż., W. M., B. B., A. B., B. B., M. C., I. H., G. J., R. K., W. K., W. K., H. K., M. M., P. M., M. N., P. P., A. S., B. S. B., J. Ś., G. W. i M. Z.. Oświadczenie podpisał również sędzia Sądu Apelacyjnego P. F., który nie został objęty wnioskiem o wyłączenie sędziego.

W dniu 16 października oświadczenia, że między nimi a stronami niniejszego procesu nie zachodzą okoliczności tego rodzaju, że mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności w rozumieniu art. 49 k.p.c. oraz okoliczności określone w art. 48 k.p.c. złożyli sędziowie Sądu Apelacyjnego I Wydziału Cywilnego: E. T., R. S., M. W., Z. K. S., P. W., M. B., L. Ś. P., E. J., J. K., E. K., A. B..

W piśmie z 24 października 2014 r. Przewodnicząca I Wydziału Cywilnego Sądu Apelacyjnego w (...) sędzia E. T. wyjaśniła, że brak jest oświadczeń sędziów Sądu Apelacyjnego: R. D. z powodu stałej delegacji do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, oraz M. D., B. O. i J. S. K., które przeszły w stan spoczynku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 49 k.p.c., sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.

Sędziowie Sądu Apelacyjnego w (...), których dotyczył wniosek o wyłączenie, złożyli w trybie art. 52 § 2 k.p.c. pisemne wyjaśnienia o braku okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do ich bezstronności. Oświadczenia w tej kwestii nie złożył sędzia R. D., który jest delegowany do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury i pełni w niej funkcję zastępcy dyrektora.

Sąd Najwyższy uznał, że jedynie w stosunku do sędziów Sądu Apelacyjnego w (...) R. D. i J. P. istnieją przesłanki faktyczne i podstawy prawne (art. 48 i art. 49 k.p.c.) do ich wyłączenia od rozpoznania niniejszej sprawy.

W przypadku sędziego R. D., przyczyną jego wyłączenia jest pełnienie przez niego funkcji zastępcy dyrektora do spraw aplikacji (zastępcy dyrektora kierującego Ośrodkiem Szkolenia Wstępnego) w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, która ma status zainteresowanego w sprawie. Jest oczywiste, że pełniąc funkcję organu Krajowej Szkoły jest on wyłączony z mocy ustawy (art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c.) od rozpoznania sprawy, w której Krajowa Szkoła jest stroną (w tym przypadku zainteresowanym). Sędzia R. D. nie złożył wyjaśnienia w trybie art. 52 § 2 k.p.c., jednak nie miało to znaczenia dla uwzględnienia wniosku o jego wyłączenie. Na marginesie jedynie można zauważyć, że w okresie delegowania do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury sędziowie nie pełnią funkcji orzeczniczych.

Odnosząc się do wniosku o wyłączenie sędzi J. P., Sąd Najwyższy wziął pod uwagę argumenty przedstawione w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 2008 r., P 8/07 (OTK-A 2008, nr 5, poz. 84). Sąd Najwyższy w najmniejszym stopniu nie kwestionuje wiarygodności oświadczenia sędzi, która w swoich wyjaśnieniach (złożonych w trybie art. 52 § 2 k.p.c.) podała, że w jej przekonaniu nie istnieją tego rodzaju okoliczności, które mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jej bezstronności jako sędziego rozpoznającego niniejszą sprawę. Sąd Najwyższy nie ma też wątpliwości, że rozpoznając sprawę

wnioskodawcy (byłego aplikanta Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury) sędzia J. P. zachowałaby pełną bezstronność.

Jednocześnie, należało wziąć pod rozwagę, że wnioskodawca przedstawił informację Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, uzyskaną w ramach dostępu do informacji publicznej, z której wynika, że sędzia J.P. prowadziła zajęcia (szkolenia) na zlecenie Ośrodka Szkolenia Wstępnego dla aplikantów aplikacji ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej oraz na zlecenie Ośrodka Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury; ponadto uczestniczyła w komisji egzaminacyjnej do przeprowadzenia egzaminu sędziowskiego. Oznacza to, że zostało przez wnioskodawcę wykazane zaangażowanie sędzi J.P. w działalność Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury jako jej wykładowcy.

W ocenie Sądu Najwyższego w tych okolicznościach istnieją argumenty przemawiające za wyłączeniem sędzi J.P.. Istotne jest bowiem to, że w powszechnym społecznym odbiorze mogłyby powstać wątpliwości co do bezstronności sędzi J.P. w przypadku rozpoznawania przez nią sprawy wnioskodawcy, który w okresie od 29 listopada 2010 r. do 29 listopada 2011 r. odbywał szkolenie w ramach aplikacji ogólnej w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury. Wniosek o wyłączenie sędziwego (art. 49 k.p.c.) służy uniknięciu sytuacji, które mogłyby postawić sędziego (z przyczyn przez niego niezawinionych, a nawet od niego niezależnych) pod prężerem kierowanych pod jego adresem nieuzasadnionych zarzutów o brak bezstronności.

Wymaga przytoczenia uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 2008 r. (P 8/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 84), w którym Trybunał orzekł, że art. 49 k.p.c. – w zakresie, w jakim (w poprzednim stanie prawnym) ograniczał przesłankę wyłączenia sędziego jedynie do stosunku osobistego między nim a jedną ze stron lub jej przedstawicielem ustawowym, pomijając inne okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego – był niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W uzasadnieniu tego wyroku, Trybunał zwrócił uwagę, że niektóre sytuacje, które mogłyby wywoływać wątpliwości co do bezstronności sędziego, wykraczają poza stosunek osobisty między sędzią a jedną ze stron. Trybunał Konstytucyjny podzielił kierunek analizy zawartej w uzasadnieniu wyroku z

13 grudnia 2005 r., SK 53/04 (OTK-A 2005, nr 11, poz. 134). W rezultacie tej analizy Trybunał doszedł do wniosku, że „dla właściwej i pełnej realizacji konstytucyjnego prawa do sądu na ustawodawcy spoczywa obowiązek takiego ukształtowania instytucji wyłączenia sędziego – zarówno w ramach katalogu przyczyn bezwzględnych czy względnych – aby umożliwiało ono objęcie wszelkich sytuacji, które mogłyby prowadzić do powstania, o ile nie u samej strony (na co wskazuje orzecznictwo), to co najmniej u obiektywnego, zewnętrznego obserwatora uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności sędziego”.

Także we wcześniejszych orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny podkreślał znaczenie bezstronności i niezawisłości sądu w odbiorze społecznym. Instytucja wyłączenia sędziego służy właśnie umocnieniu przekonania o bezstronności i niezawisłości sądów w ocenie społecznej. W uzasadnieniu wyroku z 20 lipca 2004 r. SK 19/02 (OTK-A ZU 2004, nr 7, poz. 67) Trybunał podkreślił: „Nakaz zachowywania zewnętrznych znamion niezawisłości dowodzi, że ważne jest nie tylko to, by sędzia orzekający w sprawie zachowywał się zawsze rzeczywiście zgodnie ze standardami niezawisłości i bezstronności, lecz także by w ocenie zewnętrznej zachowanie sędziego odpowiadało takim standardom. Reguły wyłączenia sędziego służą bowiem budowie społecznego zaufania do wymiaru sprawiedliwości. Jeśli zatem aprobowałoby się możliwość orzekania w kolejnych stadiach postępowania przez sędziego, który w ten sposób kontrolowałby swoje własne rozstrzygnięcia, nie utrwałoby to obrazu sądu jako działającego w warunkach bezstronności. Instytucja wyłączenia sędziego (zarówno z urzędu, jak i na jego własny wniosek) w równej mierze służy zapewnieniu realnej bezstronności sądu, jak i umacnianiu autorytetu wymiaru sprawiedliwości przez usuwanie choćby pozorów braku bezstronności”.

Znaczenie społecznej oceny bezstronności sędziego i potrzebę szerokiej interpretacji przesłanek stanowiących podstawę wyłączenia sędziego zaakcentował Trybunał we wspomnianym wcześniej wyroku z 13 grudnia 2005 r., SK 53/04. W uzasadnieniu do tego orzeczenia Trybunał stwierdził, że o potrzebie zastosowania instytucji wyłączenia nie może decydować jedynie zasadność *in casu* zarzutu braku obiektywizmu z punktu widzenia konkretnego sędziego, ale ocena, czy dla postronnego obserwatora, a także – jak się wskazuje w orzecznictwie Sądu

Najwyższego – z punktu widzenia strony, „zachodzą wystarczające okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do bezstronności sędziego” (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 listopada 1981 r., IV PZ 63/81, LEX nr 8371). Trybunał Konstytucyjny uznał za trafne stanowisko wyrażone w doktrynie, że przyczyną wyłączenia jest sama możliwość powstania wątpliwości, i to zarówno u podmiotów zgłaszających wnioski o wyłączenie, jak i u innych występujących w procesie oraz również u osób spoza procesu. Sąd postanowi o wyłączeniu sędziego, jeżeli stwierdzi możliwość istnienia tych wątpliwości, niezależnie od własnego przekonania o ich zasadności (M. Jędrzejewska [w:] T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego, cz. 1, t. 1, Warszawa 2004, s. 159).

Dlatego, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego „gwarancje bezstronności sędziowskiej nie mogą być ograniczone jedynie do stworzenia możliwości wyłączenia sędziego ze względu na istnienie bezpośrednich relacji o charakterze osobistym, ale muszą być pojmowane szerzej - jako umożliwiające wyłączenie w wypadku okoliczności (zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych), które w sytuacji konkretnego sędziego mogą budzić uzasadnione wątpliwości co do wydania orzeczenia opartego na w pełni zobiektywizowanych przesłankach”.

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 49 k.p.c. wyłączenie sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony jest możliwe, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Oznacza to, że wyłączenie sędziego może uzasadniać także okoliczność niemająca cech stosunku osobistego między sędzią a jedną ze stron. Nie można na przykład wykluczyć powstania wątpliwości co do bezstronności sędziego ze względu na jego stosunki służbowe ze stroną. Przyjąć również należy, że okoliczność ta nie zawsze będzie się wyrażać w relacji między sędzią a stroną. Może się natomiast opierać w szczególności na powiązaniu sędziego z przedmiotem postępowania (M. Wójcik, [w:] A. Jakubecki, Komentarz aktualizowany do art. 49 k.p.c., LEX el./2014).

Mając na uwadze powyższe rozumienie uzasadnionych przyczyn wyłączenia sędziego na podstawie art. 49 k.p.c. Sąd Najwyższy uznał za celowe, ze względu

na znaczenie bezstronności i niezawisłości sądu w odbiorze społecznym, wyłączenie sędzi J. P.

Sąd Najwyższy stwierdził brak przesłanek wymienionych w art. 49 k.p.c., które uzasadniałyby uwzględnienie wniosku T. M. w odniesieniu do pozostałych wymienionych we wniosku sędziów Sądu Apelacyjnego w (...) (punkt 2 postanowienia). W stosunku do tych sędziów nie zostały przedstawione przez wnioskodawcę (sprecyzowane) tego rodzaju okoliczności, które mogłyby wywołać uzasadniona wątpliwość co do ich bezstronności. Nie jest taką okolicznością oczekiwany przez wnioskodawcę niekorzystny dla niego wynik procesu. Nie ma żadnych przesłanek, które pozwalałyby już w tej chwili antycypować treść przyszłego orzeczenia. Należało wziąć pod uwagę wyjaśnienia sędziów Sądu Apelacyjnego w (...), w których stwierdzili oni, że nie zachodzą żadne powody mogące wywołać wątpliwości co do ich bezstronności w rozpoznaniu sprawy.

Wniosek o wyłączenie sędzi M. D. okazał się bezprzedmiotowy, skoro sędzia przeszła już w stan spoczynku, co oznacza, że nie pełni funkcji orzeczniczych. W tym zakresie postępowanie podlegało umorzeniu na podstawie art. 355 § 1 k.p.c., ponieważ wydanie orzeczenia stało się zbędne (punkt 3 postanowienia).